

Dekonstruált hazafias versek

Fordítói jegyzet Boris Dežulović költeményeihez

Boris Dežulović spliti újságíró, a *Feral Tribune* egyik alapítója, író, költő. Nataša Bodrožić azt mondta róla, nála a világnézet, az intelligenciahányados, a gondolkodásmód és az az egyszerű tény, hogy „tökös gyerek” – harmonikusan kiegészítik egymást.

A *Lorai versek (Pjesme iz Lore)* című kötete 2005-ben jelent meg a zágrábi Durieux kiadónál, és a bemutató körüli interjúk egyikében a szerző hazafias verseknek nevezi a benne található szövegeket. Így folytatja: „Ez a gonosz költészete, mint a Romlás virágai. Hagytam, hadd szólaljon meg a gonosz a saját szavaival. Lora csak a gonosz szinonimája, amely előtt behunytuk a szemünket és leengedtük a rolókat. Ezért a verseim nemcsak a Loráról szólnak, hanem azt a mentalitást próbálják boncolni, amely a Lora tábort lehetővé tette – márpedig másoknak is megvan a maguk Lorája.”

Régebben a Jugoszláv Néphadsereg haditengerészete állomásozott a spliti Lora városrészben, ma a Horvát Haditengerészet kikötőjeként működik – 1992 és 1997 között viszont a Horvát Hadsereg katonai büntetőtáborra volt itt, ahol szerb és horvát katonákat, de civileket is fogva tartottak, megsértve az alapvető emberi jogokat, kínzásnak és megalázó bánásmódnak téve ki a foglyokat. A 2001-ben indított és 2006-ig tartó perben a Split megyei Bíróság börtönbüntetésre ítélte a tábor nyolc órét. A foglyok és őreik névsora, a sorsuk, a táborban alkalmazott módszerek ma már mind föllelhetők a neten – Lora mégis olyan seb Split és egyáltalán Horvátország testén, amelyet sokan (ott, helyben) megpróbálnak bagatellizálni, mások meg (a távolból) örvendezni rajta: lám-lám, ilyen a testet öltött balkáni nacionalizmus – miközben (jól mondja a szerző) „másoknak is megvan a maguk Lorája”, csak éppen nem akarják beismerni, hogy ilyesmi náluk is lehetséges.

A kötet (amelyet több hónap próbálkozás után sem sikerült beszerezni, a verseket innen-onnan szedegtettem össze) öt ciklusból áll: Versek Lorából, Versek a címes füzetből, Versek a szívből, Versek a Parancsnok pizzériából és Versek a tárgyalóteremből. A ciklusok kronológiai sorrendben tárgyalják a történetet: a bűncselekményeket és azok társadalmi elfogadottságát majd későbbi marginalizálását, a résztvevőket, majd a bűnök tételes földolgozását a bírósági tárgyalásokon.

Szembetűnő, hogy a versek gyakran a gyilkosok vagy az érdeklődő szemlélők, azaz, de facto társtettesek szemszögéből íródtak. Egyszerre ironikusak és pontos látéleletet adnak a háborús bűnök elkövetőinek lelki életéről, annak patológiás állapotáról.

Vladimir Arsenić szerint ezt a nagyszerű könyvet osztogatni kéne, a naponta vásárolt tej és kenyér mellé, mint amolyan bevezetőt a balkáni mindennapok pszichopatológiájába.

Eddig jutottam a jegyzetírásban, eddig és nem tovább. Mert ha kilépek a műfordító szerepéből, akkor írnom kell az általam megélt lorákról. Azokról a diákjaimról a szabadkai Lazar Nešićből, akiket érettségi után elvittek sorkatonának, majd három hónap kiképzés után a frontra. Arról a lépésnéyszerről, amelybe '92 novemberében kerültünk, mielőtt elmenekültünk volna Jugoszláviából. Azokról a táborokról, amelyekbe a kilencvenes évek elején barátaim és honfitársaim kerültek Magyarországon – és amelyekben az azóta eltelt évek alatt többször is dolgoztam. A Magyarország határán jelenleg fönntartott táborokról, a gyűlöletkampányról, arról, hogy – a civil szférában dolgozó kollégáimmal együtt – gyakorlatilag bűnözővé minősített a magyar parlament. A Szerbiában jelenleg létező táborokról, amelyekről ugyanúgy hallgat az állami média, mint a mostani Magyarországon... És én is csak dadogni tudok, ha Dežulović sorai nem állnak mögöttem. Mert hogyan lehet egy ennyire húsba vágó, mindannyiunkat érintő témáról szólni? Kétségtelenül a könnyebb utat választom, ha műfordítóként állok bele ebbe a helyzetbe, valamilye távolságtartásra törekedve, óhatatlanul is. Miközben nem valami távoli, egzotikus, magukból kivetkőző vadállatok hozták létre, működtetik, túrik el és igyeksenek elbogatellizálni Lorát, Bogovađát vagy a nevenincs konténereket a szerb–magyar határon. Hanem a szomszédaink. Mi magunk. Te meg én.